

Etnografik Bir Perspektiften Köy İlkokulunda Öğrenci Olmak*

İsa GÜNGÖR**

Beyhan Nazlı KOÇBEKER EİD***

Atıf için:

Güngör, İ. ve Koçbeker Eid, B. N. (2021). Etnografik bir perspektiften köy ilkokulunda öğrenci olmak. *Journal of Qualitative Research in Education*, 28, 129-155. 10.14689/enad.28.6

Öz: Araştırmada tipik bir köy yerleşiminin yaşam biçiminden ve kültürel anlayışından yola çıkılmıştır. Çocuğun yaşam alanının ilkokuldaki eğitimine nasıl yansıdığı, köyde çocuk ve öğrenci olmanın anlamı sosyolojik bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu bağlamda, araştırmanın amacı; köy kültürünün ve bu kültürdeki yaşantıların öğrencilerin öğrenim hayatını nasıl etkilediğini derinlemesine incelemektir. Araştırma, dışarıdan gözlemin ürünü değildir, bizzat köyün içinde, köyü yaşayan bir öğretmenin perspektifinden izlenim ve deneyimlere dayanmaktadır. Araştırmanın veri toplama ve analiz süreci 2016-2019 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Çocukların hayat/öğrenim sürecinin köy kültürü içerisinde incelenmesi ve bu bağlamda, bu kültür içinde bulunan insanlar tarafından ortaya konulan düşünce ve davranışların anlamlandırılması veya yorumlanmasına odaklanıldığı için etnografik desen tercih edilmiştir. Veri toplama sürecinde gözlem, katılımcı gözlem, görüşme ve odak grup görüşmesi kullanılmıştır. Sonuç olarak araştırma, kültürel anlayışların birçok alanı etkilediği gibi öğrencileri de etkilemekte olduğunu, köydeki yaşam tecrübeleri ve kültürel birikimlerin öğrenci olma durumunu derinden şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Etnografya, köy ilkokulu, köy kültürü, öğrenci

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 26.10.2020

Düzeltilme Tarihi: 29.05.2021

Kabul Tarihi: 29.06.2021

Makale Türü

Araştırma

© 2021 ANI Yayıncılık. Tüm hakları saklıdır.

*Bu çalışma 26.03.2019 tarihinde tamamlanan, "Köy İlkokulunda Öğrenci Olmak: Etnografik Bir Çalışma" adlı, sorumlu yazarın yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

** Sorumlu Yazar: Milli Eğitim Bakanlığı, Erciş, Van, Türkiye, isagungor5142@gmail.com

*** Necmettin Erbakan Üniversitesi A.K. Eğitim Fakültesi, bnkobeker@hotmail.com

Çıkar Çatışması Beyanı: Yok

Giriş

Eğitim yaşamın bir bölümü değil yaşamın yansımalarının bütünüdür. Eğitim yaşanan kültürün, bölgenin, inançsal algılarının, ailenin ve daha birçok yaşamı etkileyen yolların etkisi altına aldığı bir sürecin bağlantı noktasıdır. Eğitimin bireye katkısının anlaşılabilmesi için bu bağlantı noktalarının ele alınması gerekmektedir.

Köyde öğrenci olmak, araştırmacı için geniş bir alan oluşturabilir. Doğal yaşamın merkezi olan köyler, üretim alanları olduğu için çocuklarda üretmeye aday olarak yetiştirilmektedir. Bu üretmekle yaşama anlayışı, ciddi sorumluluklar ve zorlukları da beraberinde getirmektedir. Çocuk bu zorluklarla mücadeleyi ve sorumluluk duygusunu öğrenim sürecine yansıttığında başarı kaçınılmaz olmaktadır. Aile hayatındaki yaşam şartlarının ağırlığını ve yorgunluğunu okulda atan çocuk için sınıftaki sorumlulukların aşılması güç olmamaktadır. Ders çalışmak, sınıfta arkadaşlarıyla ve öğretmeniyle vakit geçirmek çocuk için eğlenceli bir duruma dönüşebilmektedir.

Köyler birbirine benzerler. Ancak köylerin de kendi içinde farklılıkları vardır. Yemek kültürü, adetler, eğitim seviyesi, çocuğa bakış açısı, geçim kaynakları gibi pek çok konuda benzerlikler olduğu gibi farklılıklar da görülebilmektedir. Köylerdeki eğitim; aileler, öğretmenler, okul yöneticileri gibi değişkenlerin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirip getirmemesiyle doğrudan ilişkilidir. Sorumluluk sahiplerinin oluşturduğu eğitim iklimi olumluysa köydeki eğitim-öğretimin olumlu yanları da bu doğrultuda artacaktır. Eğitim-öğretim iklimini kişilerin dışında bazı köy yaşantıları da etkilemektedir. Köydeki çocuklar zamanlarını doğa ile iç içe geçirmektedir. Bir çocuk bitkinin nasıl yetiştiğini, besinlerin nasıl bir süreç sonrasında hazırlandığını, hayvanların bizim hayatımızda nasıl bir işlevinin olduğunu gözlemleyebilmektedir. Büyüksahin'e (2013) göre köyler; öğrencinin rahatlıkla yaparak yaşayarak öğrenebileceği bilimsel bilgi ve olaylarla karşılaşma olanağı sağlayan yaşam alanıdır. Köyde yaşayan çocuklar bitki ve hayvanların tüm yaşam evrelerini gözleme şansına sahiptir. Aynı şekilde ışık ve görüntü kirliliğinin olmamasının da gökyüzü ve canlılığa ilişkin daha fazla gözlem yapabilme olanaklarını artırdığı düşünülmektedir. Taş'a (2010) göre de kırsal kesimde doğayla iç içe olan çocuklar ilk elden veriye ulaşma ve yaparak-yaşayarak öğrenme imkânına sahiptirler. Dolayısıyla kavramları daha kolay somutlaştırma ve yaşantılarıyla ilişkilendirme olanağına sahiptirler.

Öğrenme ortamları, öğrenenlerin düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirici nitelikte düzenlendiğinde, öğrenciler bilgiyi ezberlemek yerine zihinsel olarak anlamlandırarak bilgiyi içselleştirir ve kalıcı bilgi edinirler. Öğrenciden istenilen, basmakalıp bilgiler değildir. Öğrenciden istenilen gerçek yaşamlarına uygun özgün çalışmalar yapabilmeleri ve yaşamlarının her alanında etkin problem çözen bireyler olabilmeleridir (Demirel, 2011). Problem çözen bireyler olabilmeleri için yaşanan ortamın da bu duruma elverişli olması gerekir. Genelde köylerde çocukların büyüklerine karşı konuşması, bir konuyu tartışması geleneği olmadığı ve çocukların "aklının her şeye ermeyeceği" düşüncesinin hâkim olduğu görülmektedir (Taş, 2010). Böyle bir ortamda gerçekleşen eğitimde hem okul ve sınıf kültürüne hem de çocuğun

bireysel gelişimine olumsuz yansiyabilmektedir. Ece (2012)'ye göre çocuk, yaşadığı kültürdeki ve ortamdaki tecrübelerini sınıf ortamına yansıtmaktadır. Kırsal kesimde çocuk, korku ve haksız eleştiriyile daha fazla karşılaşabilmektedir. Aynı zamanda "aile işçisi" gözüyle bakılan çocuklar, zorunlu eğitimi tamamlamalarından sonra, "Okuyup da ne olacak?" anlayışı ile okula gönderilmeyebilmektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmada tipik bir köy yerleşiminin yaşam biçiminden ve kültürel anlayışından yola çıkılmıştır. Çocuğun yaşam alanının ilkokuldaki eğitimine nasıl yansıdığı, köyde çocuk ve öğrenci olmanın anlamı sosyolojik bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu bağlamda, araştırmanın amacı; köy kültürünün ve bu kültürdeki yaşantıların öğrencilerin öğrenim hayatını nasıl etkilediğini derinlemesine incelemektir. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Köy kültürünün öğrenci üzerinde nasıl bir etkisi vardır?
2. Köy kültürü içinde öğrenci olmanın eğitim sürecine yansımaları nelerdir?
3. Köy kültürünün sınıf ve okul kültürüne nasıl bir etkisi vardır?
4. Köyde öğrenci olmak anne-baba için ne ifade etmektedir?
5. Farklı mevsimlerde köyde öğrenci olmak nasıldır?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden etnografik araştırma deseninde yapılmıştır. Bu tercihin sebebi, köyün kültürel yapısının analizi yapılarak öğrencilerin öğrenim hayatına yansımalarını daha derinlemesine inceleyip anlamaktır. Başka bir deyişle araştırmada; çocukların hayat/öğrenim sürecinin bir köy kültürü içerisinde incelenmesi ve bu bağlamda içinde bulunulan insanlar tarafından ortaya konulan düşünce ve davranışların anlamlandırılması veya yorumlanmasına odaklanılmıştır.

Birçok kavramı içinde barındırarak bir şemsiye kavram olan nitel araştırmayı, gözlem görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlayabiliriz. Nitel araştırma sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). "Etnografya, hedef bir sosyal grubu oluşturan bireylerin günlük hayatlarını düzenleyen yol-yordamlarını grup üyelerinin (kültürel üyelerin) kendi bakış açısından ele alan bir sosyal araştırma geleneğidir; kültüre bir bütün olarak yaklaşan kültürel bir analizdir. Etnografya, kültürel üyelerin anlamlarını yakalayabilmek adına belli prosedürleri takip eder, bu prosedürlerden bazıları bir birey

olarak etnografin yerel insanlar tarafından nasıl algılandığıyla ve kendi kültürel eğilimlerini kontrol edebilmesiyle ilgilidir. Etnografya, sadece bir araştırma yöntemi değil, aynı zamanda insanlığın toplumsal hayatını kavramaya yönelik farklı bir anlayış getiren disiplindir (Yahşi, 2016, s. 203).

Etnografya, araştırılan kültürü orada bulunan kişilerin veya toplumun bakış açılarıyla anlamaya çalışır. Katılımcıların neler düşündükleri, kullandıkları materyaller, inançlar ve eylemleri etnografyanın temel konularını oluşturur (Hatch, 2002). "Doğası gereği kültür muğlaktır ve standardize edilmiş veri araçları ile ölçülemez. Gözlenir, yaşanır, hissedilir. Bu nedenle kültür analizi yaklaşımı ile araştırma yapan bir araştırmacının çalıştığı kültürü ve bu kültürün birey ya da gruplar üzerindeki etkilerini ayrıntılı ve derinlemesine anlayabilmesi için alanda uzun zaman kalması ve yoğun bir veri toplama süreci içine girmesi gerekir" (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları; bir köy ilkokulunda öğrenim gören/ görmüş öğrenciler, köy ilkokulunda halen görev yapan öğretmenler, okul çalışanları ve köy halkından oluşmaktadır. Katılımcılar alt başlıklarda detaylı bir şekilde tanıtılmıştır. Etik açıdan araştırmacı/katılımcı hariç katılımcıların gerçek isimleri yerine takma isimler kullanılmıştır.

Öğrenciler

Araştırmada belli bir zaman içinde köyün kültürünün derinlemesine ve detaylı bir şekilde incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma grubunun temelini köyün ilkokulundaki öğrencilerin tamamı oluşturmaktadır. Bununla birlikte araştırma sürecinde mezun olan beşinci sınıf öğrencileri de katılımcı olarak dahil edilmiştir. Birleştirilmiş sınıflardan oluşan ilkokulun biri anasınıfı, ikisi sınıf öğretmeni olmak üzere 3 öğretmeni bulunmaktadır. Okulda 12 anasınıfı, 8 birinci sınıf, 4 ikinci sınıf, 6 üçüncü sınıf, 7 dördüncü sınıf olmak üzere 37 öğrenci bulunmaktadır. Mezun öğrenciler ile toplam öğrenci sayısı 45'tir.

Öğrencileri daha yakından tanımak, araştırılan köyü anlama açısından önemli bulunmaktadır. Öğrenciler içerisinde ön plana çıkan öğrenciler her sınıf seviyesinde ayrı ayrı ele alınmıştır. Öğrenciler içerisinde birinci sınıfların lider öğrencileri konumunda olan iki öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerden Arif derslerindeki başarısıyla sınıf içerisinde lider konumundadır. Sınıf içerisindeki liderliği sınıf dışına da yansımaktadır. Teneffüslerde oyunun kurallarını belirleyip kimin hangi hatayı yaptığı,

kimin kazandığı gibi durumları belirlemektedir. Bu belirlemeleri yaparken Halil isimli ikinci lider öğrenciden zaman zaman destek almaktadır. Çünkü Halil dil becerisiyle ön plana çıkmaktadır. Birçok ara sınıf öğrencisinden bile daha fazla kelime dağarcığına sahip olması onu doğal bir lider konumuna getirmektedir.

İkinci sınıflara bakıldığında ise Esra isimli öğrenci ön plana çıkmaktadır. Arkadaşları içinde kendini kabul ettirmiş durumdadır. Bir ve ikinci sınıf öğrencilerinin aynı sınıfta bulunması nedeniyle birinci sınıf öğrencileri de Esra'yı rol model almaktadırlar. Esra ailesiyle bütünleşmiş ileride ortaokul, lise ve üniversite hedefleri olan bir öğrencidir. Esra'nın bu anlayışta olmasında en etkili kişi ise öğrencinin annesidir. Annesi, köyde çocuklarını okutmak isteyen az sayıdaki kişiden biridir. Bu konuda anne ve baba hem fikir olunca çocuğun bu noktadaki başarısı aile içinde destek görmektedir. Ders başarısının birçok konudan daha önemli olduğunun bilincinde olan aile, köylülerce "Çocukları okuttuğunuzda ne olacak sanki" söylemlerine pek kulak asmamaktadır. Ailenin köy içindeki liderliği sınıftaki ailenin bir parçası olan Esra'nın da lider konumuna gelmesinde etkili olmuştur.

Üçüncü sınıf öğrencileri içinde Suna ve Şeyda dikkat çekmektedir. İki arkadaş arasındaki uyum, sınıf içinde ve sınıf dışında alınan kararlarda etkili olmaktadır. Arkadaşları içinde en aktif ikili olan Suna ve Şeyda derslerinde de başarılı bir konumdadırlar. Suna sözel derslerde daha başarıyla Şeyda özellikle sayısal derslerde daha başarılıdır. Öğrencilerin ikisi de öğretmenlerinin verdiği en basit görevden en karmaşıklarına kadar hepsinde gereken özeni göstermektedirler. Şeyda, derslere devam noktasında sıkıntı yaşamaktadır. Üçüncü sınıf öğrencileri içinde devamsızlığı en çok olan öğrencidir. Suna isimli öğrencinin derslerindeki başarısına rağmen, kız çocuğunu okula göndermemeye meyilli olan bir ailesi vardır. Geçen yıl ilkokuldan mezun olan ablası, ilkokul öğretmenlerinin yoğun çabaları sonucu ortaokula devam etmektedir. Bu durumun Suna'nın derslerdeki dikkatini ve istekliliğini bir önceki yıla göre artırdığı gözlemlenmektedir.

Dördüncü sınıf öğrencileri içerisinde ön plana Akif isimli öğrenci çıkmaktadır. Akif konuşkan yapısıyla akranları içerisinde sevilmeyen öğrencilerdendir. Ancak hem ders içinde hem de ders dışında kendini ifade etme kabiliyetiyle dikkatleri üzerine çekmektedir. Köy halkı tarafından "şımarık, işe yaramaz v.b" şekilde algılanmaktadır. Ancak öğretmeni açısından durum farklıdır. Öğretmeni "*Derslerimdeki en istekli öğrenci, sürekli bana soru sormakta, zaman zaman istenmeyen davranışlar sergilese de dersle ilgilenilmesi gerektiğinde dersle ilgileniyor.*" diyerek öğrencisiyle ilgili olumlu bir algılayışa sahiptir. Okuldaki profili ile köydeki profilinin birbirinden farklı olmasında aile durumlarının etkili olabileceği düşünülmektedir. Köyde hemen her çocuğun 7-8

kardeşi varken İsmail'in hiç kardeşi bulunmamaktadır. İsmail'e annesi veya babası değil, dedesi bakmaktadır. Öğrenci köy içerisinde dikkat çekme eğiliminde davranışlar sergilemektedir. Yalnızlığını bu şekilde aşmaya çalıştığı düşünülmektedir. Öğrenci tüm bu olumsuz ithamlara rağmen kendisiyle barışık bir öğrencidir. İleride iyi bir asker olmak istediğini, ülkemize zarar vermek isteyenlerle mücadele etmek istediğini söylemektedir.

Anasınıfı öğrencileri birinci sınıfa geçen öğrenciler nedeniyle bir boşluk içerisinde. Lider konumunda olan bütün öğrencilerin birinci sınıfta öğrenim görmeleri, anasınıfına giden öğrencilerin üzülmelerine neden olabilmektedir. Kalabalık olan anasınıfı, araştırmanın yapıldığı dönemde daha az öğrenciyle daha sakin bir profil çizmektedir. Öğrenciler içinde Ahmet isimli öğrenci sınıfta ön plana çıkan öğrencidir. Bu öğrenci 2. sınıfta bahsi geçen Esra isimli öğrencinin kardeşidir. Esra ve ailesinin eğitim-öğretim anlayışlarının yansımaları Ahmet için de geçerlidir.

Öğretmenler

Araştırma konusu olan köyün ilkokulunda üç öğretmen bulunmaktadır. Bu öğretmenlerden ikisi sınıf öğretmeni biri anasınıfı öğretmenidir. Üç öğretmenin de ilk görev yeri araştırma yapılan köydür. Öğretmenlik mesleğini daha önce öğretmenlik uygulaması ve ücretli öğretmenlik deneyimleriyle kısa sürelerde yapmışlardır. Ancak öğretmenler, öğretmenlik mesleğine araştırılan köyde başladıklarını belirtmektedirler. Diğer köy öğretmenleri ile ilgili araştırmalarda ifade edilen tecrübeler araştırılan köy öğretmenlerinin yaşantılarıyla benzerlikler göstermektedir (Bayındır, 2007; Bilir, 2008; Garan, 2005; Gülder, 2007; Sidekli vd., 2015; Yıldız, 2011).

Anasınıfı öğretmeni olan Cemal öğretmen mesleğinin ikinci yılındadır. İlk görev yeri araştırılan köy olan öğretmen, aynı zamanda müdür yetkili olarak görevini yürütmektedir. Bu süreçte müdür yetkili olması nedeniyle zaman zaman sıkıntılar yaşamaktadır. Ancak çalıştığı yerde bir üstünün olmamasının kendisini rahatlattığını ve bir baskı hissetmediği için de bu görevi yapmaktan memnun olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda sorumluluğunun fazla olması noktasında da sıkıntılar yaşadığını, çocukları çok sevdiği için bu meslekte mutlu olduğunu başka türlü katlanmaya değmeyeceğini belirtmektedir. Kendisiyle barışık olan Cemal öğretmen öğrencilere karşı ilgilidir. Kendi sınıfındaki öğrencilere yardımcı olmakla birlikte, diğer sınıfların öğrencilerine de yardımcı olmaya çalışmaktadır. Okulun müdür yetkili öğretmeni olması sebebiyle zaman zaman kontrolü elinde tutmak adına sert bir mizacı olduğunu belirtmektedir. Öğrencilerin okul içinde çekindiği bir kişinin olmasının önemli olduğunu düşünmektedir.

Üçüncü ve dördüncü sınıf öğretmeni olan Songül öğretmen ilk görev yeri olarak araştırılan köye atanmıştır. Songül öğretmen görevindeki ilk yılı olması sebebiyle çeşitli stres durumlarıyla karşılaşmaktadır. Bunları aşmak için öğrencileriyle ilgilenmekte, okulun eğitim kalitesine önemli katkılar yapmaktadır. Bir önceki yıl sınıfında ücretli bir öğretmenin görev yapmasının çeşitli sorunlarını yaşamaktadır. Geçen yıl görev yapan ücretli öğretmenin branşının sınıf öğretmenliği olmaması eğitim sürecinin kalitesini düşürmüştür. Songül öğretmen bu düşüşü çıkışa çevirmek için öğrencilerle yoğun mesai yapmaktadır. Ancak köy kültürüne yabancı olmasının sonucu olan öğrencilerden beklediği dönütleri hemen alma isteği, öğretmenin motivasyonunun düşmesine neden olmaktadır. Mesleki doyum noktasında istediğini bulamadığını ifade etmektedir.

Okul Çalışanları

Okula her yıl İşkur ve belediye işbirliğiyle en az bir çalışan görevlendirilmektedir. Bu çalışan her yıl farklı kişi olmaktadır. Görevlendirilen kişilerin, ön başvuruları alındıktan sonra belediye tarafından görevi belirlenmektedir. Bu noktada da İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ve belediye işbirliği devreye girmektedir.

Okulda iki kişi görev yapmaktadır. Bu çalışanlardan Emre Bey, 1 yıla yakın bir süredir, okulun temizliği, bakımı, sobanın yakılması ve müdür yetkili öğretmenin verdiği çeşitli görevleri yapmaktadır. Emre Bey 1961 doğumlu 7 çocuk babasıdır. Çocuklarından sadece biri üniversite eğitimi almıştır. Oğlu şu an ilçe merkezinde özel bir bankada görev yapmaktadır. Bu durum Emre Bey için bir övünç kaynağıdır. Köylüler tarafından da Emre Bey onurlandırılmakta, Emre Bey'e saygı duyulmaktadır. Emre Bey oğlunu okutarak var olan konumuna değer katmış, köy içindeki konumunu olumlu yönde etkilemiştir. Ayrıca Emre Bey'in 74 tane koyunu bulunmaktadır. İşinden kalan zamanlarda hayvanlarıyla ilgilenmektedir.

İkinci İşkur kontenjanından görevlendirilen kişi Burhan Bey'dir. Burhan Bey'i köyde ön plana çıkaran durum, kız çocuklarını okutan bir baba profilidir. Köylü ile çeşitli görüşmelerde, eğitim konusu açıldığında özellikle Burhan Bey'e ayrı bir parantez açılmaktadır. Köyde çocuklarını okutmaya en istekli iki aileden birinin babasıdır. Çocukları ilçe merkezindeki okullarda ayın öğrencisi, okul birincisi gibi başarılarla adından söz ettirmektedir. Derslerine çok önem veren kızlarıyla köyün eğitimdeki yükselişi adına umut aşılamaktadırlar.

Köy ve Köy Halkı

Araştırmanın yapıldığı köy Van'ın Erciş ilçesine bağlıdır ve Erciş'e sekiz kilometre uzaklıktadır. Köy, tipik bir Doğu Anadolu köyüdür. Köyde en önemli geçim kaynağı küçükbaş hayvancılıktır. Hayvancılık yanında hayvancılığa dayalı tarım yapılmaktadır. Ayrıca hayvancılıkla geçimini sağlayamayan ailelerin babaları, inşaat işçisi olarak büyük şehirlerde çalışarak geçimlerini sağlamaktadır. Araştırılan köy, Tehcir Kanunu'ndan önce Ermeni kökenli ve Kürt kökenli Osmanlı vatandaşlarının bir arada yaşadığı bir köy olarak kullanılmıştır. Ermenilerin köyden göçü sonucunda nüfus düşünce köy özelliğini yitirmiştir. Köy 50-60 sene önce başka bir köyün yaylası olarak kullanılırken zamanla yerleşimler başlamış, ilk önce mezra olmuştur. Yerleşimin ve nüfusun artmasıyla köy özelliğini yeniden kazanmıştır.

Köy 40 haneden oluşmaktadır. Hane sayısı ile aile sayısı eşit değildir. Bir hanede birden fazla aile yaşamaktadır. Ancak çekirdek aile olarak bir evde yaşayan aileler de mevcuttur. Ailelerin yetişkin erkekleri genellikle İstanbul, İzmir, Bursa gibi büyük şehirlerde çalışmaktadırlar. Anneler ise köyde hayvancılık ve tarım ile uğraşmaktadır. Çekirdek aile olarak yaşayan ailelerin beyleri köyde yaşamaktadır. Bu aileler tarım ve hayvancılığı daha yoğun bir şekilde yapmaktadırlar. Köyde küçükbaş veya büyükbaş hayvanı olmayan hane bulunmamaktadır. Aile büyükleri genç yaştaki oğullarını büyük şehirde çalışmaya göndermektedir. Buradan alınan kazanç ailenin babasına gönderilmektedir.

Araştırmacı Rolü

Birinci yazar araştırılan kültürdeki ilkokulun aynı zamanda sınıf öğretmenidir. İlk görev yeri olan araştırmacı/öğretmen 4 yıl araştırılan kültürde bulunmuştur. Köy halkı ile iyi bir iletişim sağlaması, araştırmaya da olumlu yönde katkı sağlamıştır. Gözlem, katılımcı gözlem, görüşme, odak grup görüşmesi gibi veri toplama yöntemlerini uygulaması için de öğretmen rolünün araştırmacı rolüne katkısı olmuştur. İkinci yazar nitel araştırma yöntemlerinin doğru bir şekilde uygulanması, etik kuralların sahada uygulanması, etnografya deseninin araştırmaya uygulanması gibi durumlarda birinci yazarı yönlendirmiştir. İkinci yazar, nitel araştırma tecrübesini çalışmaya yansıtarak çalışmanın olgunlaşmasını sağlamaya çalışmıştır. Yazarlar süreç boyunca iletişim halinde olmuş, toplanan verilerin anlamlandırılması ve yorumlanmasında araştırmaya katkı sunmuştur. Araştırmanın İngilizce metninin çevirisi ikinci yazar tarafından yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

“Nitel araştırmalarda en sık olarak karşımıza çıkan veri toplama araçları görüşme, odak grup görüşmesi, gözlem ve doküman incelemesidir. Bu yöntemlerin kullanılmasında dikkat edilmesi gereken çok çeşitli boyutlar ve stratejiler mevcuttur. Birçok nitel araştırmada birden fazla veri toplama araçlarının bir arada kullanılması oldukça yaygındır. Araştırmacı veri toplama yöntemlerinin artı ve eksilerini dikkate alarak, araştırma sorusuna yanıt verebilecek birden fazla yöntemi araştırma desenine dahil edebilir. Bu şekilde, bir veri toplama yönteminin sınırlılığı, diğer bir veri toplama yöntemiyle aşılar. Aynı araştırmada birden fazla veri toplama yöntemi sınırlılığı, diğer bir veri toplama yöntemiyle aşılmaya çalışılır. Aynı araştırmada birden fazla veri toplama yönteminin kullanılmasına “veri çeşitlemesi” (datatriangulation) denir” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, 97). Etnografya, bir toplumun kültürel yapısını keşfederek ortaya çıkartır ve bu yapıyı anlamlı şekilde açıklar. Alan çalışmaları esnasında etnografılar, bu amaçlarına ulaşmak için belli prensipleri takip etmek durumundadırlar (Yahşi, 2016). Belirtilen prensipler dikkate alınarak, bu etnografik araştırmada katılımcı gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme ve odak grup görüşmeleri kullanılmıştır. Aynı zamanda gözlem ve görüşmeler esnasında tutulan alan notları aracılığıyla da veriler toplanmıştır.

Gözlem

Yapılan araştırmada veri toplama yöntemi olarak çoğunlukla gözlem kullanılmıştır. Gözlem nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bir veri toplama aracıdır. Veriye ilk elden ulaşma gözlemin en kuvvetli özelliğidir. Özellikle görüşme yöntemiyle elde edilen veriler sonucunda “görüşmedeki veriler gerçeği yansıtıyor mu?” şüphelerinin bulunması gözlem yöntemini ön plana çıkarmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

İnsan davranışlarının doğal ortamı içinde gözlenmesi, bu davranışların gerçekçi bir biçimde incelenmesinin ön koşuludur. Doğal ortamından farklı bir ortamda incelenen insan davranışları tam olarak gerçeği yansıtmayabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 200). Bunun için gözlemde doğal ortamın değişmemesi, gözlemden dolayı gözlenmek istenen belirtilerin etkilenmemesi ve daha yansız veri toplama olanağının bulunması büyük önem taşımaktadır. Gözlemci gözlem sırasında doğal ortamın bozulmaması için önlemini önceden almalıdır (Karasar, 2009).

Katılımcı Gözlem

Katılımcı gözlemler bilgi toplamanın en önemli yoludur. Katılımcı gözlemler esnasında araştırmacı katılımcılara özgü yerel anlamları yakalayabilmek için katılımcıların hem ne dediklerine hem ne yaptıklarına hem de bireysel katılımların oluşumuna dikkat kesilirler. Katılımcı gözlemler esnasında etnografin kültürel üyelerin etkinliklerine katılabilmesi için kendisinin de üyelerle etkileşimlerinde kültürel yönden kabul gören davranışları sergilemesi önemlidir (Yahşi, 2016). Aksi halde üyeler tarafından itici veya güven duygusunun kaybedildiği bir birey olarak algılanabilir. Soruların anlamsızlaştığı, araştırmacının garipsendiği bir algılayışı doğurabilir.

Katılımcı gözlem dışarıdan gözleme göre daha çok bilgi verir. Dışarıdan gözlemlerde olaylar gözlemci tarafından kestirilmeye çalışılır. Bu durumda çeşitli hatalara ortam hazırlar. Ancak katılımcı gözlemlerde olaylar daha derinliğine ve daha geçerli biçimde öğrenilebilir (Karasar, 2009). “Katılımcı gözlemci kavramını daha ayrıntılı ele alırsak burada araştırmacı, çalıştığı konuya ilişkin kültür ya da alt kültürün içine girmeye ve bir parçası olmaya çalışır. Alan gözlem çalışmaları, belirli bir kültürü içeriden tanımlamayı amaç edinen kültür analizi (etnografya) çalışmalarıyla hemen hemen özdeş görülür. Burada amaç belirli bir kültürü içeriden tanımlamak olduğu için, araştırmacının elinde herhangi standart bir gözlem veya görüşme aracı yoktur. Araştırmacı bir veya birkaç durumu değerlendirmek veya bunlara kanıt bulmak yerine, çalıştığı kültür veya alt kültürü alabildiğine ayrıntılı olarak tanımlamayı deneyecektir. Bu tanımlamaya; dil, adet, gelenek ve görenekler, değerler, dinsel törenler, yazılı veya yazılı olmayan kural ve yasalar dahildir. Genellikle bu, araştırmacının çalıştığı kültürün içine girmesini, yani “katılımcı gözlemci” olmasını gerektirir.” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 201).

Araştırmacı alanda eğitim-öğretim sürecinin tamamında iki yıl boyunca aktif olarak bulunmuştur. Bunun yanında köyün düğünlerinden, bayramlarına bayramlarından cenaze merasimlerine kadar birçok yaşam alanında çeşitli gözlemleri olmuştur. Araştırma sürecinde köylünün yemek davetleri, çay davetlerine icabet etmiştir. Öğrencilerin genel durumlarıyla ilgili veli toplantıları yapıp veli ziyaretleri gerçekleştirmiştir. Ayrıca veri toplamak amacıyla köylünün ilçe merkezindeki gittiği kahvehanelerde bulunmuş, amaçlı sohbetler, odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Bu birikim araştırma için köyün kültürel yapısı ve bu yapı içinde öğrencilerin genel tutum ve davranışlarının doğal ortamında tüm ayrıntılarıyla gözlemlenmesine fırsat vermektedir. Bu durumun ayrıca doğal ortamın bir parçası haline gelen araştırmacının, gözlemci etkisinin olumsuzluklarını minimize etmesini de kolaylaştıracağı düşünülmüştür. Gözlemci etkisinin doğal ortamda gözlemi bozup bozmadığı aynı yerlerde defalarca bulunularak anlaşılmaya çalışılmıştır.

Görüşme

“Alan araştırmalarının derinleşmiş bir uzantısı olarak etnografyanın derinlemesine bilgi sağlama olanağı, araştırmacının katılım ve gözlemine dayanmaktadır. Ancak bu katılım ve gözlemin belirli bir bakış açısının dayatmasıyla oluşan soruların yöneltmesiyle değil, araştırmacının açık uçlu ve sınırlandırılmamış alanını da kapsayan yerel kültürün kendini ifade etmesine fırsat tanınmasıyla gerçekleşmesi gerekmektedir. Bir bilgilenme, muhatabına kendini ifade etme şansı verme, farklı kültürleri diyaloga sokma yol ve yöntemi olarak etnografyayı kullanan araştırmacı, sadece araştırma evrenine dışarıdan bakan bir gözlemci değil, aynı zamanda o alanın bir eyleyeni, belki o alanın etkisiyle dönüşüme uğrayanı olarak karşımıza çıkar” (Durna ve Durna, 2015, s.104).

Alanda araştırmacı doğal ortamın akışında çalışmalarını sürdürmüştür. Araştırmacı kimliğinin yanında köy kültürünün öğretmeni de olması çalışma ortamının daha gerçekçi olmasını kolaylaştırmıştır. Görüşmeler kimi zaman koyunların bakımını sağlayan bir aile ile kimi zaman okula gelen veli ile olurken kimi zaman da köydeki bir evde olmuştur. Görüşmeler belirli aralıklarla gözlemlerin teyit edilebilmesi amacıyla da gerçekleştirilmiştir. Örneğin; teneffüste gözlem yapan öğretmen sonraki süreçte anladıklarının doğruluğunu görüşme yaparak teyit etmeye çalışmıştır. Görüşme öğrencilerin kendilerini rahat hissettikleri ortamlarda gerçekleştirilmiştir. Örneğin; öğrencilerle beraber futbol, voleybol oynayan öğretmen, bu samimi ortamın ardından görüşmeler yaparak öğrencilerin kendilerini ifade etmek için gerekli ortamı, enerjisi, istekliliği ve rahatlığı sağlama yollarını izlemiştir.

Odak Grup Görüşmesi

İnsan davranışları hem bilinç hem de bilinçaltı seviyelerinde gerçekleşir (Smith, Flowers ve Larkin, 2009; akt. Ersoy, 2017). Bilinç ve bilinçaltı etkileşiminde insanın tek başına davranışı ile grup içindeki davranışı birbirinden farklıdır. Gruplar aslında kendine özgü normatif kalıpları yaratırken aynı zamanda da içinde buldukları kültür ve değerler sisteminin de grup içinde temsilini sağlarlar. Gruplar bireylere göre daha yaratıcıdır, daha hızlı sorun çözebilirler. Kısa sürede ve daha fazla sayıda seçenek üretebilirler. Zamandan kazanç sağlarlar. Bir anda birden çok veriyle buluşmuş olur. Ancak odak grup görüşmesinin belirli riskleri de vardır. Riskin gruplar arasında paylaşılması cesur veya gözü kara ifadelerle sebep olabilmekte, araştırmacıyı yanıltmaktadır. Odak grup görüşmelerinin en büyük avantajlarından biri olan grup süreci, yöntemin en hassas yönünü de beraberinde getirmektedir. Katılımcılar arasında statü ve güç farkı varsa

veya katılımcılar her zaman aynı ortamı paylaşıyorsa, çekingen kalabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu araştırmada bir köyde odak grup görüşmesi yapan araştırmacı, köydeki üst konumda (muhtar, imam, öğretmen) olanların etkisini ve baskısını diğer bireyler üzerinde fark edebilmektedir. Muhtar, imam gibi köyde söz sahibi kişilerin olduğu bir alan diğer bireylerin dinleyici pozisyonuna geçişine ortam hazırlayabilmektedir. Bunun önüne geçmek için de araştırmacı görüşmede bulunacak kişileri benzer veya eşit statüden, benzer yaşlardaki bireylerden oluşturarak gruplamıştır. Araştırmacının amacı odak grup görüşmesinin bu hassas yönünü minimize edebilmektir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmada geçerliği sağlamak için uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, ve katılımcı teyidine başvurulmuştur. Araştırma sürecinde geçerliği sağlamak için alanda uzun süre zaman geçirilmiştir. Araştırmacı/öğretmenin araştırmanın son yılında müdür yetkili öğretmen olarak görev yapması sebebiyle köy kültürüyle etkileşimi artmıştır. Gözlem ve görüşme sonucunda okuldaki öğretmenlerle tespitlerin paylaşımı sağlanmış ve öğretmenlerden geri dönüş alınmıştır. Ayrıca gözlem yoluyla elde edilen veriler görüşmelerle teyit edilmeye çalışılmıştır. Güvenirliği sağlamak için tutarlılık söz konusu olup olmadığı dikkate alınmıştır. Bu amaçla tutarlılık incelemesine başvurulmuştur.

Bulgular ve Yorum

Köyde Çocuk ve Öğrenci Olmak

Araştırılan köy kültüründe çocuğa hak ettiği değer genellikle verilmemektedir. Bunun birçok sebebi olmakla birlikte en önemli sebebinin aile içindeki çocuk sayısının çok fazla olmasının olduğu düşünülmektedir. Çocuklar kalabalıklar içinde unutulmakta, kendini hatırlatmak isteyen çocuk da istenmeyen davranışlarla dikkat çekmeye çalışmaktadır. Bu durumu engellemek isteyen yetişkin aile bireyleri ise baskı, korku ile çocuklarını eğitime yoluna gitmektedir. Araştırılan köy kültüründe anne, bütün çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Çocuk sayısının fazla olması, çoğunlukla çocuğun ailevi ihtiyaçlarının karşılanması noktasında yalnız kaldığı, ilgilenilmemesi anlamına gelmektedir. Kalabalıklar içinde yalnız kalan çocuğun, özbenliğinin gelişiminde yaralar açılmaktadır. Merak ettiği bir şeyin peşinden gidemeyen veya sorularının cevabını alamayan çocuk ise özgüven kaybı yaşamaktadır. Etrafında çocukların sorduğu soruların cevabını verecek veya bu sorulara değer verecek pek kimse bulunmamaktadır. Çocuğun soru sormaktan, merak etmekten vazgeçme yolunu tercih etmesinin yolu açılmaktadır.

Öğrencilerin birçoğu köy okulunda öğrenci olmaktan mutludurlar. Okulun kendilerini mutlu ettiğini farklı nedenlerle ifade etmişlerdir. Üç ve dördüncü sınıf öğrencilerinin genelde öğretmenleri ön planda tutan bir şekilde düşüncelerinin olduğu görülmektedir. Örneğin bir üçüncü sınıf öğrencisi olan Seher; *“Öğretmenler güzel güzel anlatıyorlar, az yazı yazıyorlar, ben köy okulunu çok seviyorum neden çünkü buradaki öğretmenler çok iyiler.”* Bir diğer üçüncü sınıf öğrencisi olan Fatma ise köy okulunda öğrenci olmaktan mutlu olduğunu şu şekilde ifade etmektedir: *“Evet çünkü iyi eğitim alıyoruz anlamadıklarımızı öğretmenimize söylüyoruz. Buradaki öğretmenler çok iyi, düşüncelerimizi iyi ifade edebiliyoruz ve bu okulda çok mutluyuz.”*

Köyde öğrenci olmak, öğrenci ile aile arasındaki bağın kuvvetlenmesine ve öğrencinin aile ortamında daha çok bulunmasına ortam hazırlamaktadır. Bununla birlikte öğrenci kendini güvende hissetmektedir. Öğle arası ailelerinin yanlarına gitmeleri onlarla vakit geçirip okula gelmeleri de bu güven ortamını desteklemektedir. Ayrıca çok kalabalık sınıflarda ve kalabalık ortamlarda bulunmadıkları için okulu da evleri gibi görmektedirler. Hatta evinde ebeveynler çocuklarına baskıcı bir şekilde davranırken, okulda çocukların kendilerini daha özgür hissettikleri görülmektedir.

Köyde yaşamanın verdiği olanaklarla köyde öğrenci olmaları, öğrencilerin daha yaratıcı bir kimlik kazanmalarını sağlamaktadır. Öğrenciler imkânsızlıklarla çevrili olsalar da yaratıcı/özgün düşünmekten vazgeçmemektedir. Köyde imkansızlıklar sadece öğrencilerin yaratıcı düşünme özelliğini geliştirmekle kalmamakta, aynı zamanda çok sayıda öğrencinin bu alanda kendini geliştirmesine de zemin hazırlamaktadır. Araştırmacı/öğretmen derste bir öğrencisinin mandalla yazı yazdığını fark etmiştir. Kalem kullanıldıkça kısalmış olmasına rağmen öğrencinin başka kalemi olmadığı için bir çözüm bulma yolunu seçmiştir. Öğrenci küçük kalan kalemini tutup yazamadığı için evden getirdiği bir mandalı kalemi tutmak için bir araç olarak kullanmıştır. Mandalı üretim amacı olan işlevi dışında kullanmayı başaramamıştır. Köyde öğrenci oldukları için her istediklerine anında kavuşamamaktadırlar. *“Kalem istiyorum.”* dediği anda öğrencinin hemen kalemi olmamaktadır. Günlerce o kalemin geleceği günü beklemektedir. Aile önemsemediği için her ilçe merkezine gittiğinde kalem almayı unutarak dönmektedir. Öğrenci de kendi başının çaresine bakarak sorun çözme yoluna gitmektedir. Aynı zamanda öğrencilerin her istediklerinin anında gerçekleşmemesi, sabırlı bir karaktere dönüşmelerinin zeminini hazırlamaktadır. Öğrenciler köy imkânlarıyla yaşadıkları için oyuncakları sınırlı düzeydedir. Bu nedenle anasınıflı öğrencileri sınıflarındaki oyuncaklarla oynayabilmenin hayaliyle okula çok istekli gelmektedir.

Köyde öğrenci olmak mevsimleri ve doğayı gözlemlemek için birçok imkân sağlar. Birinci sınıf öğrencileri okul bahçesinden kuşların yuvasına gelip gidişini, yavrularını doyurmak isteyen kuşun ne yaptığını, yavruların nasıl sesler çıkardığını incelemektedirler. Bir teneffüs sırasında gerçekleşen öğrencilerin yapmış olduğu gözlem sonucunda öğrenciler çok heyecanlı bir şekilde araştırmacının/öğretmenin yanına gelip *“Öğretmenim size bir sürprizimiz var, gözlerinizi kapatın”* diyerek gözlem yaptıkları yere götürdüler. Öğrenciler öğretmenin gözlerini açmasını istedikten sonra ağaçtaki yuvada neler olduğunu anlattılar. Hayvan sevgisi konusunda çok hassas olan

öğrenciler bulunmaktadır. Okul bahçesine gelen bir köpeği tüm öğrenciler sahiplendiler. Öğrencilerin bu sahiplenişi sadece beslemek ve sevmek açısından oldu. Kısaca eve götürüp evin içinde bakma anlayışı hiçbir çocukta yoktu. Kasıtlı olarak “Kim evde beslemek ister?” diye soran araştırmacıya/öğretmene garipseyerek baktılar. Çünkü canlıların evde değil dışarıda, doğada olması gerektiği anlayışı daha küçük yaşlardan itibaren benimsenmiş vaziyeteydi.

Köydeki Anne-Baba Rolü ve Çocuğa Etkisi

Araştırılan köydeki aile kültürlerinde çocuklardan birinci derecede anne sorumludur. Çocuğuna ailede en çok vakit ayıran anne olduğu için, çocuk ile etkileşimin en çok olduğu kişi de yine anne olmaktadır. Köydeki aile kültürünün şekillenmesinde annenin özgeçmişi ve köy kültürünün geleneksel anlayışlarına karşı tutumu da özellikle kız çocuklarının eğitim gelecekları açısından oldukça önemli olmaktadır. Araştırılan köyde yaşayan, beş çocuğundan üçü kız olan bir annenin aile kültüründe ne denli etkili olabileceği yapılan görüşmelerden anlaşılmıştır. Anne kendini şu şekilde ifade etmiştir:

Eşim okutmaya istekli ama benim kadar değil. Bazen eşimi köyün erkekleri o kadar etkiliyor ki çok zorluyorlar bizi. Eşimle bu sebeplerden dolayı günlerce küs kaldığımız oldu. Köyde yaşamak zor. Geçen gün kardeşim hastanede kalacağı için yanında kalmaya Erciş'e gittim. Her gören Bey'in yok tek başına Erciş'te ne işin var diyerek demediklerini bırakmadılar. “Seni ne ilgilendirir” demek istiyor insan. Evliliğimin ilk yıllarında kafayı yiyecek noktaya geldim. Artık delirdiğimi düşünüyordum. Bugünüme çok şükür.

Bu anne aynı zamanda çocuklarıyla yakından ilgilendiğinden ve bir oğlunu üniversite eğitimi için büyük bir şehre göndermiş olmanın mutluluğuyula kızlarını da aynı şekilde okutacağından bahsetmiştir. Alanda geçirilen zamanda anlaşılmıştır ki görüşme yapılan annenin köyün gelenekselleşmiş anlayışına uygun düşünmemesi ve davranmaması, ailenin de köy içinde farklı algılanmasına sebep olmaktadır. Annenin konuşmasında da ifade ettiği gibi köy kültüründe en çok zorluk yaşayan ailelerden biridir. Köy içinde en saygın aile de yine bu zorlukları yaşayan aynı ailedir. Köy kültüründe herkesin yanlış olduğunu bildiği ama gelenekselleştiği için kimsenin karşı çıkamadığı belirli kalıp yargılar mevcuttur.

Kız çocuğunun ilkökul eğitiminde aileler kendi kararlarını kendileri alırken, ortaöğretim ve üniversite düzeyine geldiğinde, köy kültürünün kalıp yargıları ailenin eğitim anlayışına zarar vermektedir. Bu anlayışla yaşayan köy ve köydeki aile de zamanla, kız çocuklarının eğitimine önem vermeyen noktalara gelmektedir. Bu da okula devam edip etmediğinin pek de önemli olmadığı anlayışının önünü açabilmektedir. Eğitime bakış açısında süreklilik değil de kesitsel bir anlayış olması, “Eğitim bir yerde duracak ve devam etmeyecek.” şeklinde düşünülmesi, kız çocuklarının okulu ve eğitimi önemsemesinin önünde engel teşkil etmektedir. Bu nedenlerin yanı sıra kız çocuklarının evlenecek olması ve başka bir aile içine dahil olacak olması kız çocuğunun eğitiminin önemsenmesine de engel olmaktadır. Köyden bir babanın düşüncesi de köy kültüründe kız çocuğunun eğitime nasıl bakıldığını özetlemektedir;

“Okuyup da ne olacak hoca, o kadar masraf edeceksin evlenecek parasını başkası yiyecek.”

Köy ve aile kültüründeki her değişken köyde öğrenci olmayı etkileyen bir unsurdur. Köy kültüründe babanın, köyün kültüründen köyde öğrenci olmaya kadar birçok noktada etkisi bulunmaktadır. Baba evin en çok saygı duyulan ve en çok korkulan kişisidir. Anneler bile çocuklarını baba profili üzerinden korkutmaktadırlar. Çocuklar babaları tarafından korkutularak disiplin edilmeye çalışılmaktadır. Babanın evde vakit geçirdiği süre azdır. Kimi ailelerde ise baba senede 15-20 gün kadar evinde kalmaktadır. Araştırılan kültürde baba; “köyde yaşayıp ailenin geçimini köy kaynaklarıyla sağlayan baba” ve “geçimini büyük şehirlerde çalışarak sağlayan baba” olmak üzere iki gruplamayla değerlendirilebilir. Bunun yanında köy kültüründeki genel baba profili dışında kalan babalar da bulunmaktadır.

Köyde yaşayan baba, ailenin tüm ihtiyaçlarının sağlanmasında başroldedir. Çocuğun bir ihtiyacı olduğunda yanı başında bir kırtasiye veya kitapçı olmadığı için önce ihtiyaç babaya söylenir. Baba “*Tamam çocuğum, ben alırım.*” derse çocuğun ders araç gereci ihtiyacı karşılanır. Eğer baba okul ile ilgili ihtiyaçlarının giderilmesini önemsemiyorsa öğrenci okulda hep olumsuzluklarla karşılaşmaktadır. Örneğin; ihtiyacı karşılanmayan öğrenci, okulda boya kalemi olan öğrenciye hayranlıkla bakmakta, kendini eksik hissetmektedir.

Araştırılan kültürde babanın eğitimle ilgili olumsuz bir algısı olduğunda bu anlayışını değiştirebilecek en önemli kişi evin annesidir. Eğer anne çocuklarının eğitimini önemsemiyorsa baba da ona göre şekil alabilmektedir. Çocukların eğitimini önemseyen aileler gözlemlendiğinde en çok annelerin istekli olduğu, babaların da bu yönde adım atması için gerekli ortamı hazırladığı anlaşılmaktadır. Baba aynı zamanda eğitim ile ilgili araç gerecin sağlanmasında değişken de davranabilmektedir. Öğrencinin defter, kalem, açacak, silgi gibi ihtiyaçlarının sağlanmasında öğrencinin beklentisini karşılarken resim defteri, kuru boya, pastel boya, önlük gibi ihtiyaçlarını önemli görmediği için öğrencinin beklentilerini karşılamamaktadır. Çocuklar erkek egemen bir kültürde yaşadığının farkında olduğu için baba “*Hayır diyorsa o hayırdır*” diye düşünüp öğrenci olmasından dolayı oluşan ihtiyaçlarının karşılanmamasını da zamanla önemsemez hale gelebilmektedir.

İki kardeş öğrencinin defterinin olmadığını babaya mesaj atarak ifade eden araştırmacı/öğretmen yüz yüze yaptığı görüşmeyi şu şekilde ifade etmiştir:

Kızlarının defteri yok alabilir misin dedim. Tamam hallederiz hocam, çarşıya gittiğimde alırım dedi. Aynı zamanda transit tipi bir araç almıştı, aracı için hayırlı olsun dedim. Yani babanın ekonomik durumu iyiydi. Bir araba alabiliyorsa bir defter de alabilir düşüncesi belirdi. Haftalar geçti hala defteri yok. Defter ihtiyacını fotokopi makinesinden defterin fotokopisini çekerek sağladım. Öğrenciye “*Babanız unutmamıştır söyleyin defterinizi alsın*” dedim. Ertesi gün neden alınmadığını sorduğumda babasının parası olmadığı için alamadığını söyledi. Bunu kim böyle söylediğini sorduğumda babasının bu şekilde söylediğini anlattı.

Öğrenci-öğretmen ve veli-öğretmen görüşmelerinden anlaşılacağı üzere, babalar kimi zaman çocuklarına dürüst davranmamaktadır. Babaların bir defterin çok pahalıya

satılıyormuş, alınamayacakmış gibi bir anlayışı çocuklarına yansıttığı anlaşılmaktadır. Defter ihtiyacının karşılanması için fotokopi çekerek iki ay kadar beklenilse de öğretmen en sonunda çareyi öğrencilere defteri kendisinin almasında bulmuştur.

Araştırılan köy kültüründe önemli bir yeri olan Kazım isimli baba araştırmacı/öğretmene liseye giden kızının okul tarafından İstanbul ve Çanakkale gezisine götürüleceğini anlatarak çok mutlu olduğunu belirtmiş, Erciş'ten en başarılı altı öğrencinin götürüldüğünü söyleyerek gurur duyduğundan söz etmiştir. Kızlarından biri köydeki ilkokulda öğrenim görürken diğer iki kızı ortaokul ve liseye gitmektedir. Gittikleri okulda en başarılı öğrencilerden oldukları ifade edilmektedir. Araştırılan köy kültüründe Kazım Bey, çocuklarının eğitimleriyle ilgili tüm ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Kazım Bey ve ailesinin çeşitli tecrübelerle eğitime bakış açısı değişmiştir. Bu değişimde Kazım Bey'in çeşitli şehirlerde çalışması, çeşitli ortamları tecrübe etmesinin önemli bir etkisi olmuştur. Bununla birlikte eşinin bu konuda destek vermesinin de etkili olduğu yapılan görüşmelerden anlaşılmıştır. Evde alışılmışın dışında kız çocuklarının eğitim hayatı sürmekte ve ebeveynler "Nereye kadar okursalar oraya kadar okutacağız." diye ifade etmektedir. Ancak ailenin erkek çocuğunun eğitim hayatının küçükbaş hayvan bakımını yaptığından yarıda kaldığı anlaşılmıştır. Zaman zaman da Kazım Bey'in başka şehirlerde çalışmasından dolayı köyde babanın sorumluluklarını kendisinin sağlamaya çalışmasının eğitim hayatında aksamalara neden olduğunu ifade etmiştir. Ancak kız çocuklarını bu tür işlerde çalıştırmayan bir aile oldukları için, çocuklarının da çok başarılı olmasının da etkisiyle eğitim süreçleri devam etmektedir.

Araştırılan kültürde, babası büyük şehirlerde çalışmak için giden çocukların sorumluluklarını genellikle dede almaktadır. Anne ve baba eğer gençse, baba evde bulunmadığı için anne ve çocuklar ataerkil aile sisteminde yaşamaya başlamaktadırlar. Bu kalabalık ortam, ısınma ihtiyacı ve oda sayısının yetersiz olması nedeniyle çocuklara ders çalışmak için gerekli ortamın sağlanmasında da sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Öğrencinin yaşam alanında birden fazla aile bulunması çok sayıda çocuğun aynı ortamda bulunmasına neden olmaktadır. Bu durumda eğer ilkokul öğrencisinden yaşça küçük çocuk sayısı fazlaysa çocuğa ders çalışması için ortam sağlanması ihtimali azalmaktadır. Ancak öğrencinin kendisinden yaşça büyüklerin olması öğrencinin köyde daha bilinçli davranmasına ve ders başarısına önemli katkıları olmaktadır. Öğrencilerin okulla ilgili sorumluluklarında yardım eden kişiler genellikle hala veya teyze olmaktadır. Bu kişiler genç yaşta ve belirli eğitim sürecinden geçtikleri için öğrencilerin okula karşı ilgisinin artmasında önemli olabilmektedir.

Köy kültüründe öğretmeni eve davet etmek, bir gelenek halini almıştır. Araştırmacı/öğretmen dört yıllık süre içerisinde köy ilkokulunda öğrencisi olan ailelerin her birinin evini ziyaret etme imkânı bulmuştur. Her aile ziyaretinde çocukların başarı ve yeteneklerini göz önünde bulundurarak görüşmelerde bulunmuştur. Anne ve babaları, çocuklarının başarı ve yeteneklerinden haberdar ederek eğitim-öğretim hayatlarına devam etmeleri için neler yapılabileceği üzerinde durmuştur. Köyde öğrenci olmanın oluşturduğu en büyük engelin, geleneğe bağlı kalan anlayışlar olduğu gözlemlenmiştir. Aileler özellikle kızlarının eğitimini yarıda kesmek istemektedir. Bu

durumdan kız çocuklarının köy kültüründe yaşamalarının zorluğunun köyde öğrenci olmanın zorluklarına dönüştüğü anlaşılmaktadır.

Araştırmacı/öğretmen, diğer iki öğretmenle birlikte köyde bir evin davetine icabet etmiştir. Bu sırada baba; *“Çocuklar için çabalıyorum, masraf ediyorum ama hiç ders çalışmıyorlar böyle olacaksa hiç gitmesinler zoruma gidiyor.”* demiştir. Ailenin babası kızlarının dersteki başarısının düşük olmasından dolayı onları okula göndermek istemediğini söylemektedir. Anne, araştırmacı/öğretmenin okuma-yazma kursundan öğrencisidir. Ancak anneyle yapılan görüşmelerde sadece ders başarısı değil başka durumların da söz konusu olduğu görülmektedir. Anne, çocuklarının eğitimine devam etmesini istemektedir. Araştırmacı/öğretmen, çocuklarının ders başarısının düşük olduğunu bilmektedir. Bir yıl önce öğrencisi olan kızları, ara sınıf olmasına rağmen sınıfına alarak birinci sınıflarla beraber okuma-yazmayı öğretebilmiştir. Ailenin dördüncü sınıf olan kızları okuma-yazmayı bir önceki yıl öğrenmiştir. Araştırmacı/öğretmen köy kültüründe önemsenen durumları dikkate alarak çocuğun ortaokula gönderilmesini sağlamaya çalışmıştır. Babanın eğitim düzeyi ve kız çocuğunun eğitimine nasıl bir bakış açısı olduğu daha önceden bilindiğinden babanın önemseydiği konulardan yola çıkarak bir görüşme sağlanmıştır: Araştırmacı/öğretmen babayla yaptığı görüşmede;

Abi, geçen sene okuma-yazma bilmeden okulu bitirseydi senin kızını istemeye gelecek kişiler ile okuma-yazmayı bildiğinde istemeye gelecek kişiler arasında fark olacak. Yarın senin kızın lise mezunu olursa istemeye gelecek kişi daha da kaliteli bir insan olacak. Kızlarının daha güzel bir hayatı olmasını istiyorsan en azından eğitimlerini yarıda kesecek gibi konuşma. Bak kızın bu söylediklerini dışarıda duyuyor sen böyle konuşursan kızın nasıl kendine güvensin. Sen *“Kızım yapabilirsin başarılı olabilirsin.”* dersin daha etkili olur. Sen kızlarına *“Kızım ben sizi sonuna kadar okutacağım yeter ki ders çalışın.”* şeklinde konuşursan kızlarının da ona göre köydeki okula, köydeki öğretmene bakışı değişir. Sürekli yapamadıklarından bahsetme biraz da yapabildiklerinden bahset. Şimdi sen kızının dersine yardım edemiyorsun çünkü bilmiyorsun işte senin kızın da kendi çocuklarına böyle olmasın, yardımcı olabilsin. Belki kızın çok başarılı olamayacak ama senin torunların başarılı olacak. Sen bu kızları okutmazsan sadece kızlarını değil doğmamış torunlarını da okutmamış oluyorsun.

şeklinde konuşmuştur. Anne ile araştırmacı/öğretmen annenin okuma-yazma kursu için okula gelmesinden dolayı sürekli irtibat halindedir. Babalarının çocuklarını okutmak istemeyişinden şikayet eder bir tutum geliştiren anne, kendini çaresiz hissetmektedir.

Farklı Mevsimlerde Köy İlkokulunda Öğrenci Olmak

Köy ilkokulunda öğrenci olmanın anlamı birçok değişken açısından her mevsimde farklılık göstermektedir. Mevsimlerdeki değişim köy ilkokulunun hemen her alanına yansımaktadır. Verilen eğitimin niteliğinden, öğrencinin okula devamlılığından, ulaşım imkânlarına kadar birçok durumu etkilemektedir.

Yaz

Yazın gelmesi ile birlikte köydeki insanların da iş yükü artmaktadır. İş yükünün artmasından dolayı öğrencilere de birtakım görevler düşmektedir. Bu durum okula devam etmeyen öğrenci sayısını artırmaktadır. Aileler yaş farkı gözetmeksizin çocuklarına sorumluluk vermektedir. Bazı öğrenciler ev içi sorumluluklarından dolayı okula gönderilmezken bazı öğrenciler tarım özellikle de hayvancılık ile uğraşan ailelerine yardım etmeleri için gönderilmemektedir. Araştırmacı/öğretmen 01.06.2018 tarihinde okuma-yazma kursuna gelen bir velinin okuryazarlık belgesini vermek için aileyi ziyaret etmiştir. Aile, çocuklarıyla birlikte ahırda koyunlarını sağarken yanlarına gidip gözlemlemiştir. Öğrencilerden biri koyunu tutuyor, anne sağıyor, diğer öğrenci ise sağılacak koyunu yakalayıp hazırlamaktadır. Baba ise koyunların çeşitli bakım ihtiyaçlarını giderirken görülmüştür. Anne; *“Sabahtan beri hiç oturmamışım hocam, köylünün işi hiç bitmez.”* şeklinde konuştu. Öğrenciyle araştırmacı/öğretmen arasında geçen diyalogda araştırmacı/öğretmen öğrenciye *“Okul mu güzel koyunlarla uğraşmak mı?”* diye sordu. Öğrenci *“okul”* şeklinde cevap verdi. Öğrenciyle geçen konuşmada da görüldüğü gibi öğrenci okula gelmeyi daha çok istemektedir. Aile ziyaretinde de gözlemlendiği gibi öğrencilerin yazın sorumlulukları artmaktadır. Bu durum öğrencilerin okula devam etmelerini engellemektedir. Ayrıca öğrenciler yazın oyun oynamak için birçok fırsat bulmaktadır. Öğrenci, havaların ısınması ve gündüz süresinin artmasıyla birlikte daha fazla dışarıda vakit geçirme imkânına sahip olmaktadır. Ailenin çocuklarına vermiş olduğu sorumluluk bittiği anda çocuklar oyun oynadıkları köy içerisindeki belirli alanlarda toplanmaktadır. Ev dışında aşırı vakit geçirmeleri bazı öğrencilerin ders başarılarında düşüş yaşamasına neden olmaktadır. Kışın ders ve okul sorumluluğunu tam anlamıyla yerine getiren öğrenci bu durumdan etkilenmemektedir. Ancak kışın ders ve okul sorumluluğunu beklenilenin altında gerçekleştiren öğrenciler, yazın gelmesiyle birlikte sınıf ve okul düzeninden kopmaktadır. Bunun bir diğer nedeni ise ailelerin evde tarlada, merada, ahırda çeşitli işlerle uğraşarak günlerini geçirmeleri çocuklarının eğitimiyle ilgilenmelerinin önünde bir engel daha oluşturmasıdır. Bir de çocuk sayısının oldukça fazla olması nedeniyle ailenin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerini, derslerini, sosyal ihtiyaçlarını, beklentilerini takip etme ihtimalleri yazın daha da imkânsız hale gelebilmektedir. Bu durumlar bir araya geldiğinde öğrencinin yazın öğrenci olduğunu hissetmesi güçleşmektedir. Çünkü okul dışındaki hayatında sorumluluklarının fazla olması öğrenci olarak üstlenmesi gereken sorumluluklar önünde bir engel teşkil etmektedir.

Bir başka ailenin 4. sınıfa giden çocuğuyla gerçekleştirilen görüşmede *“Çocuk olmak ne demek sence?”* sorusuna yaz ayları olmasının da etkisiyle şöyle bir cevap vermiştir: *“Çocukluk ancak koyunlara gitmek. Ben çocuk olmak istemiyorum. Büyümek istiyorum. Evim, arabam olsun istiyorum. Biz her gün dedemle koyunlara gidiyoruz öğretmenim.”* Öğrenci burada çocuk olmanın çobanlık yapmakla eş değer olduğunu düşünmektedir. Çünkü öğrencinin ağabeyleri büyük şehirlerde inşaat işçisi olarak çalışırken kendisi köyde olduğu için dedesiyle beraber koyunlara bakmaktadır. Öğrenci bu durumu bir güçlük olarak görmektedir.

Sonbahar

Okulun ilk zamanları olan sonbahar mevsiminde okulun fiziksel ihtiyaçları öğretmenin en çok uğraş verdiği zamanlar olarak dikkat çekmektedir. Erciş Belediyesi kontenjanından İşkur ataması ile görevlendirilen okul çalışanınin göreve başlaması okulun ilk aylarında olmamaktadır. Bu sebeple okulun temizlik, ilerleyen zamanlarda da görevlendirilmezse ısınma için gerekli olan soba yakma işini de öğretmen üstlenmektedir. Bu şartlar özellikle köy hayatını bilmeyen bir öğretmen için motivasyon kaybına neden olmakta, sonuç olarak da yine durumdan en çok köyde öğrenci olma durumu etkilenmektedir.

Sonbahar mevsimi öğrenci – öğretmen ve öğretmen – veli iletişiminin en yoğun olduğu mevsim olması sebebiyle öğretmenin bu zaman diliminde daha dikkatli olması, ilerleyen süreçte öğrencinin okulu ve öğretmeni benimsemesine ortam hazırlamaktadır. Dolayısıyla köyde öğrenci olmanın avantajları daha çok öğrenci tarafından hissedilebilmektedir. Öğrenci dikkatinin okula yönelmesi veya yöneltmesi ilerleyen zamanların daha verimli geçmesinin ön koşulu gibi olmaktadır.

Bu süreçte en çok görev öğretmene düşmektedir. Öğretmenlerden özellikle birinci sınıf öğretmenin aynı zamanda ikinci sınıfların öğretmeni de olması sebebiyle iş yükü oldukça artmaktadır. Öğretmenin bu süreçte iyi bir iletişim sağlaması öğrencinin ilerleyen hayatında oldukça etkili olmaktadır. Köy ilkokulunda bu zaman dilimi oldukça önemlidir. Bu zaman diliminde öğrencinin öğretmeni rol model alıp almayacağı kesinleşmeye başlayabilmektedir. Öğrenci köyde en farklı gelen kişiyi bir başka ifadeyle öğretmeni izler, anlamaya çalışır, taklit eder davranışlar sergileyebilmektedir. Öğrenci, okulun ilk günlerinde öğretmeni rol model almasından dolayı pekiştirilir, aile tarafından da oluşan değişimler desteklenirse köyde öğrenci olmanın avantajlarıyla bütünleşen bu durumdan öğrenci kazançlı çıkmaktadır. Bu anlayışın zemini anasınıfında da oluşabilmektedir. Ancak okuma-yazma öğrenilmeye başlanılan süreçte de oldukça etkili olmaktadır.

Kış

Kışın öğrencinin tarım ve hayvancılıkla ilgili sorumluluklarının çok az olması eğitimine odaklanmasını kolaylaştırmaktadır. Öğrenci eve gittiğinde ders çalışmak için zaman bulabilmektedir. Öğrenci- aile etkileşimi kışın en yüksek seviyede gerçekleşmektedir. Çünkü öğrenci evde daha çok vakit geçirdiği gibi ailenin diğer fertleri de evde daha çok zaman geçirebilmektedir. Bu durum ailenin çocuğunun ihtiyaçlarını, beklentilerini karşılaması ve ders başarısıyla ilgilenmesi için geniş bir zaman oluşturmaktadır. Köy okuluna uzak bir noktada evi olan bir öğrenci için zeminin karla kaplı olduğu zamanlarda okula ulaşım çok zahmetli olmaktadır. Öğrenci 15 dakikada geldiği okula kar nedeniyle 30 dakikada gelebilmektedir. Öğle arası da eve git-gel yapan öğrencinin toplamda iki saati okul ve ev arasında yürümekle geçmektedir. Bu durumlar düşünüldüğünde köyde öğrenci olmak kışın mevsim şartlarından etkilenmektedir. Diğer taraftan bu şekilde öğrenci zorlukla mücadele etmeyi öğrenmektedir. Okul ile ev

arasında arkadaşlarıyla kardeşleriyle dayanışma içerisinde beraber hareket edebilmeyi öğrenmektedir. Zor şartlarla mücadele etme öğrencilerin derslerine katkı sağlamakla birlikte, hayatla ilgili konularda onların birçok beceriyi öğrenmelerini de sağlamaktadır. Örneğin; öğrenciler kolay kolay hasta olmadan kış mevsimini geçirmektedir. Hasta olsalar bile hiç ilaç kullanmadan kısa sürede hastalığı atlattıklarıdır. Zor şartlara uyum sağlayan öğrenci için zorluk olarak algılanan birçok durum, öğrenci için bir oyuna, eğlenceye dönüşebilmektedir. Öğrencilerle kışın kar yağdığı zaman yapılan görüşmelerde okul ile ev arasında yorulup yorulmadıkları sorulduğunda yamaçtan nasıl kayarak aşağı indiklerini, çok eğlendiklerini anlatmaktadırlar.

Okulda görev yapan üç öğretmen de ilçe merkezinde ikamet etmektedir. Köye servislerle gününbirlik gel-git yapmaktadır. Öğretmen, kışın okula ulaşım noktasında zaman zaman güçlüklerle karşı karşıya kalmaktadır. Yoğun kar yağışı, yolun kapanmasına neden olmaktadır. Yol açılana kadar geçen süre derse vaktinde başlanmasını engellemektedir. Bu durum öğretmeni ve eğitim-öğretim sürecini aksatmakta veya olumsuz etkilemektedir. Ayrıca yol, kış gününün ilk saatlerinde buzlanmış bir hale gelebilmektedir. Buzlanma çeşitli kazalara neden olabilmektedir. Buz üstünde okula ulaşmaya çalışan öğretmenin, öğrencilerle işleyeceği dersi düşünemez hale geldiği zamanlar olmaktadır. Çünkü öğretmen herhangi bir kaza yaşanmadan okula gidip gelmeye odaklanmaktadır. Sonuç olarak şu söylenebilir ki köydeki öğrenciler Türkiye’de mevsim şartlarından en çok etkilenen öğrenci grubunu oluşturmaktadır.

İlkbahar

İlkbahar mevsiminde köyde öğrenci olmak, doğayla iç içe olmak için birçok ortam hazırlar. İlkbahar, öğretmenlerin doğanın sunduklarıyla birlikte ders işlenmesi için bir imkân sunmaktadır. Öğretmen ile öğrenci etkileşiminin sınıf dışında da oluşması öğrencinin öğretmen ile bağının artmasına ortam hazırlamaktadır. Öğrenci dışarıda görsel sanatlar dersi yapabilmekte, fen bilimleri dersini doğayı gözlemlemekle işleyebilmektedir.

Köydeki öğretmen mevsimi hissettiği için öğrencinin de bu durumlardan yararlanmasını sağlamaya çalışmaktadır. Öğretmen durumu şu şekilde ifade etmektedir:

Köyde öğrenci olmak gibi köyde öğretmen olmak mevsimsel geçişleri hissetmektir. Bununla birlikte yazı yaz gibi kışı kış gibi yaşamaktır. Mevsimi hissetmede hissetmede yaşarsınız. Havası temizdir. İçinize çektiğiniz havanın temizliğini hissedersiniz. Egzoz dumanı gelmez burnunuza, yakmaz boğazınızı kirli hava. Bir sis kaplamaz yaşadığınız yerin üstünü. Köyde öğrenci ya da öğretmen olmak, bir ağacın altında kitap okuyarak öğle arasını değerlendirmektir. Uzakta değildir doğa. Okul bahçesinde bile doğayla iç içesinizdir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmada köy kültüründeki, köy okulunun etkisi altında kaldığı veya etkilediği her unsur olabildiğince mercek altına alınmaya çalışılmıştır. Merceğin odağını ise kültür oluşturmaktadır. Kültürel anlayışlar, birçok alanı etkilediği gibi öğrencileri de etkilemektedir. Araştırılan köyün yaşam tecrübeleri ve kültürel birikimleri, öğrenci olma durumunu da derinden etkilemektedir. Köylülerin kültürel anlayışlarına göre öğrenci olmak bazı köy kültürlerinde olanak ve fırsat olarak görülürken, bazı köy kültürlerinde ise öğrenci olma anlamında birçok güçlükleri de beraberinde getirmektedir. Araştırılan köy de, köylerin kültürlerindeki olumlu ve olumsuz birçok durumu bir arada bulundurması bakımından önem arz etmektedir. Van'ın Erciş ilçe merkezine sekiz kilometre uzaklıkta olan köyün kültürü, bağlı olduğu ilçenin genel kültürel anlayışıyla uyum sağlamakla beraber kendi konumu ve özellikleri itibarıyla içerisinde farklılıklar barındırmaktadır.

Araştırılan köy kültüründe çocuklardan birinci derecede anne sorumludur. Ancak konu çocuğun dersleri ile ilgilenilmesi olduğunda ise genellikle sorumluluk abla, hala ya da teyzededir. Köy kültüründe annenin ev ile ilgili sorumluluklarının yanı sıra hayvancılık ile ilgili sorumlulukları da vardır. Hayvanların bakımında eşlerine yardım etmektedir. Araştırılan kültürde çocuk sayısının fazla olduğu ve yasal evlilik yaşına gelindikten sonra hemen evlendiği anlaşılmıştır. Annenin, kendi olgunluğunu tamamlayamadan evlenmesi durumunda öğrencinin sorumluluğunu alamadığı durumlar olduğu görülmüştür. Anne, evde köy okuluna yönelik olumlu bir dil kullanıyorsa çocuk köyde öğrenci olma durumunu annenin anlayışıyla benzerlik gösteren bir düşüncede ortaya koymaktadır.

Köy kültüründe baba, ailede çok saygı duyulan ve en çok korkulan kişidir. Araştırılan kültürde babanın eğitimle ilgili olumsuz bir algısı olduğunda bu anlayışı değiştirecek en önemli kişi evin annesidir. Çocukların eğitimini önemseyen aileler gözlemlendiğinde en çok annelerin istekli olduğu anlaşılmıştır. Anneler; babaların da geleneksel kültüre karşı durması için direnç kaynağı olmaktadır.

Veli-öğretmen görüşmelerinde genellikle veliler öğretmenden öğrenciye kızmasını, katı disiplin uygulamasını beklemektedir. Köy kültürüyle öğretmenin lisans eğitimini aldığı kültür birbiriyle çatışmaktadır. Öğretmen ne kadar iyi eğitim verirse versin, geleneksel eğitim anlayışıyla uyum sağlaması öğretmeni zorlamaktadır.

Köyde öğrenci olmanın anlamına yön veren en önemli unsurlardan birinin de öğretmen olduğu anlaşılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen tutum ve davranışına göre köyde öğrenci olmanın algısının da değişkenlik gösterdiği ortaya çıkmıştır. Öğrencilerle yapılan görüşmelere göre ilgi, istek ve yeteneklerine yön verebilen, öğrencilerle vakit geçiren öğretmenlerin sevildiği görülmüştür. Öğrencilerin derslerine azami önem gösteren, ileride eğitim-öğretim süreçlerinin sonuna kadar devam etmeleri gerektiğini vurgulayan ve ailelerle ilişkilerinde öğrencinin öğrenim geleceğiyle dertlenen öğretmen; köyün öğretmen anlayışında tüm övgüleri hak eden köyde kalıcı izli değişimlerin hazırlayıcısı olarak algılanmaktadır. Eğer öğretmen köy kültürüne

"Eğitim temel bir ihtiyaçtır." anlayışını yerleştirebilmişse köyün okulu değer kazanmakta doğal olarak da köyde öğrenci olmak değer kazanmaktadır. Araştırılan köyde yaşayan insanların maddi birikiminin olmasına rağmen çocuklarının hayat standardı maddi birikimle eş değildir. Sonuç olarak, anlaşılmıştır ki köy kültürünün ana yoksunluk çektiği durum eğitimsizliktir. Araştırılan kültürde para harcanmak değil biriktirmek için vardır. Bu durum da yine öğrenciyi etkilemektedir. Öğrenci temel ihtiyaçlarının karşılanmaması veya yeterince önemsenmemesinden dolayı kendini değersiz hissedebilmektedir. Öğrencinin özbenlik algısı, özsaygısı bir diğer vasfı olan öğrenci olma anlayışına belirli anlamlar yüklemektedir. Yaşa bağlı değer algısı çocuğun kendisini değersiz hissetmesine öğrenci olsa da, okuma-yazma öğrense de ortaokul ve liseye giden büyüklerine verilen değere ulaşamamaktadır.

Köy kültürü öğrenciyeye çeşitli sorumluluklar yüklemektedir. Aynı aile içinde çocuk sayısının fazla olması, öğrenciyeye kardeşlerinin derslerinde de yardımcı olma zorunluluğu getirmektedir. Çünkü köy kültüründe anne-baba çeşitli istisnalar dışında çocuklarının dersle ilgili sorumluluklarıyla ilgilenmemektedir. Bu sorumluluk kardeşine yardımcı olan öğrenciyeye de bazı bilgileri yeniden hatırlaması için bir tekrar niteliğine dönüşebilmektedir. Araştırılan köy kültüründe öğrencinin ev ekonomisine de belirli katkıları olmaktadır. Babanın köy dışında büyük şehirlerde çalışması nedeniyle evde kalamaması gibi durumlarda çocuğun hayvancılık üzerine sorumlulukları artmaktadır. Baba, köyde yaşasa da çocuk küçükbaş veya büyükbaş hayvanların otlatılmasından sorumlu tutulmaktadır. Öğrencinin hayvanların bakımı, beslenmesi, sağılması süreçlerinde de sorumlulukları bulunmaktadır. Yaşadığı kültüre göre öğrenci bu sorumlulukları yerine getirmek zorunda olduğunu düşünerek hareket etmektedir. Öğrenciler bu sorumlulukları yerine getirirken birçok yaşamsal bilgi ve beceriyi de kazanmaktadır.

Köy kültüründe yaşam, iyi bir birey olmanın olanaklarından yararlanmak açısından anlamlı bir hayat okuluna dönüşmektedir. Bu durumun köyde öğrenci olma durumunu besleyen, geliştiren, avantajlarını artıran bir durum olabildiği anlaşılmıştır. Aynı zamanda araştırılan kültürün, çocuğun öğrenim geleceğine yatırım yapmaktan geri durması ve çocuğa verilen değer az olması sebebiyle çocuk olma durumuna olumsuzluk olarak yansıyabilmektedir. Köyde çocuk olmanın köyde öğrenci olmaya katkısının sorumluluk bilinci ve ahlaki yönden faydaları olurken öğrencilerin öğrenim gelecekleri açısından çeşitli zorlukları beraberinde getirebilmektedir.

Köyde öğrenci olmanın birçok kız öğrenci için en önemli kazanımlarından biri kız çocuklarının okulla buluşmasının yolunun açılmasıdır. Köydeki okul, aile için güvenli bir liman olarak algılanmaktadır. Aile, köy dışındaki eğitim kurumlarında tanımadıkları insanları gerekçe göstererek çocuğunu göndermek istemeyebilmektedir. Okul köyde olduğu için öğrenci de kendini güvende hissetmektedir. Öğle arası, ailesinin yanına gitmesi onlarla vakit geçirip okula gelmesi bile bu güven ortamını desteklemektedir. Köy okulunun kalabalık olmaması, öğrencinin kendini özel hissetmesini sağlayabilmektedir.

Köyde öğrenci olmak imkânsızlıklarla çevrili bir hayatı beraberinde getirmektedir. Söz konusu imkânsızlıklar sadece bu köyün öğrencileri için geçerli değildir; köy kültürünün modern kültürün oldukça gerisinde kaldığı dünyanın çeşitli noktalarındaki birçok öğrenci için de geçerlidir (Au ve Kawakami, 1994; Delpit, 1995; Ericson ve Shultz, 1981; Heath, 1983; Michaels, 1981;). Ancak anlaşılmıştır ki öğrenciler bu imkânsızlıklar içinde çeşitli çözüm önerileri geliştirerek birçok alanda beyin gelişimlerini destekleyici buluşlar veya yaratıcılıklar sergilemektedir. Öğrenci kendisi için oyuncak tasarlamaktadır. Köy kültüründe öğrencinin her istediğinin anında yerine getirilmemesi, sabırlı bir kişi olmalarını sağlamaktadır.

Köyde öğrenci olmak, mevsimi ve doğayı gözlemlemek için birçok imkân sağlamaktadır. Öğrencilerin mevsimsel geçişleri derinden hissederek, doğayı gözleme fırsatları okul bahçesinden bile birçok olanak sunmaktadır. Öğrencilerin köydeki imkânları iyi kullandığı, gözlemleri derslerine aktarmakta genellikle başarılı oldukları anlaşılmıştır.

Mevsimlerdeki değişim köy ilkokulunun hemen her alanına yansımaktadır. Verilen eğitim kalitesi, öğrencinin okula devamlılığı, ulaşım imkânları gibi birçok durumu etkilemektedir. Yazın öğrencinin okul ile ilgili sorumlulukları dışında evde küçük kardeşine bakmak, tarım, özellikle de hayvancılıkla ilgili sorumlulukları bulunmaktadır. Kışın öğrenci evde daha çok vakit geçirdiği gibi ailenin diğer fertleri de evde daha çok zaman geçirebilmektedir. Bu durum ailenin çocuğunun ihtiyaçlarını beklentilerini karşılaması ve ders başarısıyla ilgilenmesi için geniş bir zaman oluşturmaktadır. Köy okuluna uzak bir noktada evi olan bir öğrenci için zeminin karla kaplı olduğu zamanlarda okula ulaşım çok zahmetli olmaktadır. Bunun yanında öğrenci zorlukla mücadele etmeyi öğrenmektedir. Okul ile ev arasında arkadaşlarıyla kardeşleriyle dayanışma içerisinde beraber hareket edebilmeyi öğrenmektedir. Zor şartlara uyum sağlayan öğrenci dersleriyle ilgili zorluklara karşı daha güçlü olabilmektedir. İlkbahar mevsiminde köyde öğrenci olmak doğayla iç içe olmak için birçok ortam hazırlar. Öğretmenlerin doğanın sunduklarıyla birlikte derslerini işleme için bir fırsat sağlamaktadır. Öğretmen ile öğrenci etkileşiminin sınıf dışında da oluşması öğrencinin öğretmen ile bağının artmasına ortam hazırlamaktadır.

Öğrencilerin aile ile beraber okula ulaşımını sağlamak yerine, kendisinin sağlamlasının ise özgüveni yüksek ve cesaretli bir kişilik geliştirmeleri açısından faydalı olduğu düşünülmektedir. Köy okulunda öğrenci sayısının az olması öğrenciye kendini daha özel hissettirmektedir. Çocuk sayısının fazla olması ve bazı evlerin birden fazla aile tarafından kullanılması, öğrencinin evde kalabalıklar arasında kaybolmasına neden olabilirken, durum okulda tam tersine çocuğun kendi varlığını daha çok hissettiği bir ortama dönüşebilmektedir. Köyde öğrenci sayısının az olmasının oyun ve teneffüs anı açısından faydaları olmakla birlikte öğrencinin birçok oyunu oynarken yalnızlık çekmesine neden olmaktadır. Kendi ilgi ve yeteneklerine uygun arkadaş bulmakta zorlanmaktadır. Öğrencilerin işbirliği duygusunun zayıflamasına bireyselliklerinin ön plana çıkmasına neden olabilmektedir.

Köy kültürünün; dersin içeriğini şekillendirdiği, öğrencilerin köy kültüründen öğrendiklerini derslerine yansıttığı görülmüştür. Ders sırasında yapılan gözlem sonuçlarına göre sınıf kültürünü oluşturan öğrencilerin birlikte iş yapma, yardımseverlik, sorumluluk duygusu, arkadaşlarını aşırı izleyen merak eden tutum ve davranışlar köy kültürünün öğrenci ve sınıf kültürünü etkilemesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca öğrencilerin derslerinde verdiği örnekler, cevaplar veya sorduğu sorular genellikle yaşadıkları köy kültüründen öğrendikleriyle şekil ve içerik kazanmaktadır. Bununla birlikte, sınıf kültüründe öğrendikleri öğrencinin yaşadığı kültürle bütünleşmemektedir. Öğrencinin derste gördüğü kavram ile günlük hayatta lazım olabilecek bilgilerin ders kitaplarında daha çok şehirde yaşayan öğrenciye göre yer aldığı görülmüştür. Öğrenci derste hayvanat bahçesine heyecanla giden çocuğun dünyasından çıktıktan sonra okul çıkışı istemese de hayvanların seyredilmek üzere tasarlanan sınıf kültüründen çıkıp ekonomik değeri üzerine temellendirilmiş çobanlık görevini yaptığı köy kültürüyle hayatına devam etmektedir. Derste trafik ışıkları, refüj, üst geçit, alt geçit gibi köy kültürüne yabancı kavramlarla çok sık karşılaştığı halde hayvanların trafiğin yoğun olduğu bir noktada karşıdan karşıya nasıl geçeceği üzerine sorduğu sorulara ders kitabından veya öğretmeninden doyurucu bir bilgi edinip hayatına uygulayamamaktadır.

Diğer etnografik araştırmalarda yaşanan sınırlılıklar bu araştırma için de kısmen geçerlidir (Bilgili, 2016; Negis Işık, 2010; Özoğlu ve Turan, 2015; Taş, 2010). Araştırma sadece bir köyün kültürel yapısı ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın kırsal kesimde yapılması da diğer bazı araştırmacıların belirttiği çeşitli güçlükler nedeniyle olabilmektedir (Çakmak, 2005; Güneş, 2013; İnce, 2012; Özdirek, 2011; Özyürek, 2004; Yavaş, 2007). Bununla birlikte, bu araştırmada araştırmacının "köyün öğretmeni" kimliğini taşıması, aynı zamanda kendisinin de eğitim yaşantısında bir köy ilkokulunda öğrenci olması, bu sınırlılıkların büyük bir kısmını elimine etmiş, bir köyün kültüründeki "köy ilkokulunda öğrenci olmak" olgusunun etnografik bir desenle ve o kültürdeki farklı bakış açılarıyla derinlemesine ele alınmasına imkân sağlamıştır.

Sonuç olarak araştırma, kültürel anlayışların birçok alanı etkilediği gibi öğrencileri de etkilemekte olduğunu, köydeki yaşam tecrübeleri ve kültürel birikimlerin öğrenci olma durumunu derinden şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

Öneriler

Milli Eğitim Bakanlığı ile Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ortak çalışmasıyla köydeki aileler ve köydeki öğrencilere yönelik eğitim verilerek ilkel tarım ve hayvancılıktan daha profesyonel tarım ve hayvancılığa geçilmesinin yolu açılabilir. Ayda bir veteriner ve ziraat mühendisinin farklı zamanlarda köy ilkokulunda öğrencilerle buluşturulması sağlanabilir.

Milli Eğitim Bakanlığının birçok konuda almış olduğu kararda pilot il uygulaması etkili olabilmektedir. Aynı uygulama pilot köy adı altında köy ilkokullarına da uygulanabilir. Bu sayede köy özeline de göz önünde bulundurulması sağlanabilir.

Köydeki öğrencinin, tarım ve hayvancılığın nasıl yapılması gerektiğini öğrenebildiği bir eğitim-öğretim anlayışına ihtiyaç duyulmaktadır. Bahçe işlerinde, hayvancılıkta son teknoloji sistemlerin öğrenci ile buluşturulması hem öğrenci için hem ailesi için hem de ülke ekonomisi için daha yararlı olabilir.

Köy hayatıyla, köyde verilen eğitim bütünleştirilebilir. Bunun için köy özeline uygun ders kitabı, köy özeline uygun öğretmen seçilebilir. Örneğin; öğrenci hiç kullanmadığı, belki de hayatında hiç görmediği tabletin zararlarını, nasıl kullanılması gerektiğini derslerinde görmektedir.

Köyde öğrenci olan kişilerin pozitif ayrımcılık kapsamında tarım ve hayvancılık ile ilgili bölümlerde eğitim-öğretimine devam etmesi durumunda ek puan uygulaması yapılması hem öğrenci hem de ebeveynin eğitim konusunda daha istekli olmasını sağlayabilir.

Kaynaklar

- Au, K., & Kawakami, A.J. (1994). Cultural congruence in instruction. E. Hollins, J. King ve W. Haymen (Yay. Haz). Teaching diverse populations: Formülataın a knowledge base içinde (s. 5-23). Albany, NY: State University of New York Press.
- Bayındır H. A. (2007). *Bir ilköğretim okulunda öğretmenlerin kişisel vizyonları*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Bilir, A. (2008). Birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında öğretmen ve öğretim gerçeği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(2), 1-22.
- Bilgili, H. (2016). *İnönü Üniversitesi'nde yabancı uyruklu öğrenci olmak: etnografik bir araştırma*. Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Büyükşahin, Y. (2013). *Kırsal kentsel bölgelerde yaşayan ilköğrencilerinin günlük bilim kavramlarına ilişkin farkındalık düzeylerinin karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Delpit, L. (1995). *Other people's children: Cultural conflict in the classroom*. New York: The New Press.
- Demirel, Ö. (2011). *Eğitimde yeni yönelimler* (5. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Durna, T. ve Durna, N. (2015). Taşranın Facebook ile imtihanı: bir Akdeniz köyünde etnografik keşif çalışması. *Cyprus International University*, 21(83), 99-124.
- Ece, İ. (2012). *Kırsal kesimde çalışan sınıf öğretmenlerinin matematik öğretiminde karşılaştıkları sorunlar*. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Çakmak, A. (2005). *Anasınıfına devam eden altı yaşındaki köy ve kent çocuklarının yaratıcılıklarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi (Kırıkkale örneği)*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erickson, F. & Shultz, J. (1981). When is a context: Some issues and methods in the analysis of social competence. J.L. Green, C. Wallat (Yay. Haz.). *Ethnograph and language in educational settings*, (s. 147-160). Norwood, NJ: Ablex.
- Ersoy, A.F. (2017). Fenomenoloji. içinde (ss. 81-138). A. Saban ve A. Ersoy *Eğitimde nitel araştırma desenleri* (2. baskı) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Garan, Ö. (2005). *Kırsal kesimdeki sınıf öğretmenlerinin matematik öğretiminde karşılaştıkları sorunlar*. Yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Gülde, Ş. (2007). *Köy ilköğretim okullarında yönetim ve sorunları*. Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güneş, A. (2013). *Türkiye'de köy ilköğretim kütüphaneleri ve okuma alışkanlığı: Kastamonu ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi, ANKARA ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hatch, J. A. (2002). *Eğitim ortamlarında niteliksel araştırma yapmak*. NY: New York Basını Devlet Üniversitesi. (<http://books.google.com> 18. Ocak. 2018)
- Heath, S.B. (1983). *Ways with words*. Cambridge: Cambridge University Press.
- İnce, H. (2012). *Kırsal bölgelerde ve şehir merkezindeki öğrencilerin dönüşüm geometrisi anlama düzeylerinin ve uzamsal görselleştirme yeteneklerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Karasar, N. (2009), *Bilimsel araştırma yöntemi* (21. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Sidekli, S. Coşkun, İ. & Aydın, Y. (2015). Köyde öğretmen olmak: birleştirilmiş sınıf. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 311-331.
- Michaels, S. (1981). "Sharing time": Children's narrative styles and differential Access to literacy. *Language Socialization*, 10(3), 423-442.
- Negis Işık, A. (2010). *Başarılı bir ilköğretim okulunda örgüt kültürü: etnografik bir durum çalışması*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Özdirek, S. (2011). *Kent ve kırsal arasındaki değişen ilişkiler: kırsal alanlarda yeni kırsallığın gözlemlenen özellikleri*. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Doğal ve Uygulamalı Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özoğlu, E. A. & Turan, S. (2015). Okul kültürünün sembolik açıdan çözümlenmesi: etnografik bir çalışma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 21(3), 275-318.

- Özyürek, A. (2004). *Kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Palavan, Ö. & Donuk, R. (2016). Kırsal kesimde görev yapan öğretmenlerin sorunları. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 109-128.
- Taş, I. (2010). *Etnografik bakış açısıyla kırsal kesimde okulöncesi fen eğitimine yönelik bir durum çalışması*. Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Yavaş, T. (2007). Kırsal alanda ve kent merkezinde çalışan sınıf öğretmenlerinin iş doyumu. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Yahşi Z. (2016). *Etnografya içinde* (ss. 151-206). A. Saban & A. Ersoy *Eğitimde nitel araştırma desenleri* (1. baskı) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yazarlar**İletişim**

İsa GÜNGÖR, 1992 yılında Ulukışla'da doğdu. İlkokul eğitimini Niğde'de, ortaokul ve lise eğitimini Konya'da tamamladı. Lisans eğitimini Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği alanında başlayıp Uludağ Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği alanında tamamladı. Aynı zamanda Anadolu Üniversitesi (AÖF) Adalet bölümünden mezun oldu. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği alanında 2019 yılında yüksek lisansını tamamladı. Erciş/Van'da Sınıf Öğretmeni olarak 2016 yılında görevine başlayıp halen Kayseri'nin İncesu ilçesinde öğretmenliğe devam etmektedir. İlgi alanları arasında eğitimde fırsat eşitliği, eğitim sosyolojisi, ahlak ve eğitim, akıl oyunları eğitimi, eğitimde dezavantajlı gruplar vb. bulunmaktadır.

İsa GÜNGÖR, Milli Eğitim Bakanlığı, Erciş, Van, Türkiye,

E mail: isagungor5142@gmail.com

Doç. Dr. Beyhan Nazlı KOÇBEKER EİD, 1969 yılında Konya'da doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimini Konya'da tamamladı. Lisans eğitimini Selçuk Üniversitesinde İngiliz Dili Eğitimi alanında tamamladıktan sonra İngilizce öğretmenleri olarak 2 yıl ve Dışişleri Bakanlığında da mütercim olarak 1 yıl çalıştı. Eğitim alanında yüksek lisansını Amerika Birleşik Devletlerinde Carroll College'da yaptıktan sonra öğretim görevlisi olarak Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Bölümünde 12 yıl görev yaptı. Aynı üniversitede "Otistik bir çocuğun yabancı dil öğrenimine ilişkin örnek olay incelemesi" başlıklı tezi ile Çocuk Gelişimi ve Eğitim alanında 2003 yılında doktorasını tamamladı. 2007 yılında sınıf eğitimi bölümünde yardımcı doçent kadrosuna atandı. Halen aynı bölümde ve Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim

Doç. Dr. Beyhan Nazlı KOÇBEKER EİD, Necmettin Erbakan Üniversitesi A.K. Eğitim Fakültesi, Meram, Konya, Türkiye,

E mail: bnkobeker@hotmail.com